

УДК 378:338.22:364.4

ОЛЕНА ГНІЗДІЛОВА,

ORCID: 0000-0001-7706-2427

МИРОСЛАВ СТРЕЛЬНИКОВ

ORCID: 0000-0002-2210-2185

(Полтава)

ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНА ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРАНТІВ З УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

У статті розкрита проблема реалізації практико-орієнтованої технології розвитку підприємницької компетентності магістрантів з управління та адміністрування. Розглядаються етапи цієї технології та відповідний їм дидактичний інструментарій: електронне навчання, тренінги, ділові ігри, кейсові вправи, коучинг, «сендвіч-курси», проєктивна освіта, дослідницькі методи, реалізація бізнес-планів тощо.

***Ключові слова:** компетентність, підприємницька компетентність, розвиток, практико-орієнтована технологія, магістрант з управління та адміністрування.*

Постановка проблеми. У період суттєвих соціально-економічних перетворень в Україні, імплементації Закону України «Про вищу освіту» все більшої актуальності набувають питання створення ефективного науково-практичного інструментарію формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців управління та адміністрування, яка у подальшому житті підвищить їхню конкурентоспроможність. Мотивами посиленої уваги до питання розвитку підприємницької компетентності магістрантів управління та адміністрування є низька конкурентоспроможність їх на світовому ринку праці. За оцінками Світового економічного форуму, Україна за якістю освіти з менеджменту знаходиться на позиціях нижче соті [2].

Як показує статистика, державний бюджет європейських країн складається майже на 60 % з податків з фізичних осіб-підприємців малого та середнього бізнесу, в той час як в Україні всього 34 % [5]. Відсоток закриття підприємств в перший рік діяльності у країнах Євросоюзу складає в середньому 12 %, а в Україні 45 % [5]. А оскільки приватний бізнес є ключовим показником розвинутої економіки, рівня життя населення і в значній мірі впливає на економічну безпеку країни, то підготовка фахівців з управління бізнесом стає актуальною, що безумовно приведе до розвитку економічної інфраструктури держави і виходу українських компаній на міжнародні ринки.

Необхідність переходу підготовки магістрантів з управління та адміністрування на якісно новий рівень пов'язана із суттєвою трансформацією функцій їхньої підприємницької діяльності, а тому й потребою у розвитку їхньої підприємницької компетентності. Все це вимагає якісних змін у технологіях підготовки магістрантів із управління та адміністрування, зокрема, в організації процесу засвоєння професійних знань і набуття навичок їх застосування в практичній діяльності на основі використання сучасних

технологій навчання – електронного навчання, тренінгів, ділових ігор, кейсових вправ, коучингу, «сендвіч-курсів», проєктивної освіти, дослідницьких методів, реалізації бізнес-планів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В яких започатковано розв'язання даної проблеми, показує, що значна увага приділяється, зокрема, методологічним аспектам розроблення стандартів, заснованих на компетенціях (Л. Лук'янова); організації професійного навчання бакалаврів з економіки (К. Беркита, В. Стрельников); створенню організаційно-педагогічних умов навчання фахівців комерційного профілю (О. Куклін, Й. Бринкель); особливостям психолого-педагогічної підготовки економістів в університетах (В. Козаков, Л. Лебедик, Г. Романова); формуванню підприємницької компетентності майбутніх фахівців (В. Майковська); формуванню культури управління персоналом у процесі фахової підготовки майбутніх менеджерів (Г. Попова); формуванню інтересу до управлінської діяльності у студентів економічних спеціальностей (Н. Курмишева); застосуванню інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів у вищих навчальних закладах (Т. Поясок).

Проблема впровадження інноваційних технологій навчання у вищій школі є пріоритетною серед педагогічних досліджень, але недостатньо розроблено питання реалізації практико-орієнтованої технології розвитку підприємницької компетентності магістрантів з управління та адміністрування.

Виходячи з цього, **метою** даної статті є дослідження етапів практико-орієнтованої технології розвитку підприємницької компетентності магістрантів з управління та адміністрування та відповідного їм дидактичного інструментарію.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розпочнемо з розгляду п'яти етапів запропонованої нами технології: мотиваційного (лекційного, теоретичного, інструкційного), інтенсифікації (практичного, бачення себе як підприємця), персоналізації (варіативної практики, репетиторства, «коучингу»), відпрацювання навичок (активної практики, контролю і корекції), рефлексії (самонавчання, самоконтролю, творчих експериментів, індивідуальних творчих завдань з підприємницької діяльності, наукових досліджень) (див. табл. 1).

На етапі мотивації (постановки мети і завдань навчання, визначення потреб і можливостей магістрантів) будувалася спільна діяльність викладача і магістрантів. Застосувався прийом обґрунтування необхідності зміни наявних у вищій школі підходів до підготовки магістрантів з управління та адміністрування. Матеріалом для створення такої ситуації стала дискусія «Підготовка магістрантів з управління та адміністрування у сучасній вищій школі». На основі демократичного і відвертого спілкування магістрантами були прийняті ідеї про необхідність застосування сучасних підходів до навчання, врахування особистісно значущих для магістрантів питань під час реалізації змісту навчальних дисциплін, надання можливості вибору і самовизначення у формах і засобах отримання освіти, оновлення методик викладання, орієнтація на потенціал і можливості кожного магістранта в організації навчального процесу. Також на вступному занятті проводилася корекція цільових установок, змістової і процесуальної сторін навчального процесу з урахуванням виявлених очікувань магістрантів.

Наприкінці вступного заняття магістрантам було дане невелике письмове завдання – висловити свої побажання щодо організації навчання і переліку дисциплін, які слід вивчати. Ми проаналізували зауваження магістрантів стосовно організації навчального процесу і врахували наступне: залучення магістрантів до підприємницької діяльності, надання магістрантам можливостей самореалізації, підготовка особистісних проєктів як залікових і перевірочних завдань, зміна традиційних форм контролю знань, введення до навчальних дисциплін питань, які цікавлять магістрантів, але не передбачених для вивчення (інноваційні методики і технології підприємницької діяльності; проблеми саморозвитку підприємницької компетентності магістрантів з управління та адміністрування, підвищення рівня професіоналізму; як швидко навчитися підприємництву тощо).

Етапи практико-орієнтованої технології розвитку підприємницької компетентності магістрантів з управління та адміністрування та відповідний дидактичний інструментарій

Етапи практико-орієнтованої технології	Відповідний дидактичний інструментарій
1. Мотивації (лекційний, теоретичний, інструкційний)	Вступна лекція, дискусія, пропозиції магістрантів, найбільш сучасні підходи до навчання, інтерактивні формати, кейсові вправи, живі кейси, зустрічі та дискусії, кооперативне навчання, анкетування магістрантів
2. Інтенсифікації (практичний, бачення себе як підприємця)	Лекції і семінари проблемного викладу; е-навчання: електронний підручник, електронний лабораторний практикум, система автоматизованого проектування, самостійна робота магістрантів, практичні домашні завдання, опрацювання літератури до курсів, тести
3. Персоналізації (варіативної практики, репетиторства, «коучингу»)	Навчання на основі вибраних індивідуалізованих стратегій; варіативна практика, репетиторство, «коучинг», експертна система е-навчання і контролю знань; самостійна робота магістрантів, практичні домашні завдання, опрацювання літератури до курсів, тести, персональні консультації з викладачами – в навчальній online-системі
4. Відпрацювання навичок (активної практики, контролю і корекції)	Віртуальне підприємство; функціональний і комплексний комп'ютерний тренажери; тренінги; ігри, методики навчання у співробітництві; активна практика, контроль і корекція; активне навчання (active-learning); портфоліо; організація навчання з використанням підприємницьких та управлінських практик, націлених на багатомірний пізнавальний процес; сендвіч-курси
5. Рефлексії (самонавчання, самоконтролю, творчих експериментів, наукових досліджень)	Дослідницькі методи; творчі експерименти, індивідуальні творчі завдання, наукові дослідження; проєктивна освіта; курсові, дипломні роботи; контроль за результатом роботи; бізнес-плани та можлива їх реалізація

З'ясувалося, що магістранту як майбутньому підприємцю необхідно вміти себе мотивувати, відстежувати логічний ланцюг: «потреби» – «мотиви» – «стимули» – «результати» й оперативно вносити в нього необхідні корективи. Для цього слід відповідати на запитання: Навіщо мені підприємницька діяльність? Чи можу я бути щасливішим в іншій діяльності? Що змусить мене вкладати особисті заощадження, ризикувати, нервувати і витратити свій час? Наводився факт, що для більшості українців головною мотивацією у відкритті власної справи є отримання прибутку – 40%; самореалізація – 30%, незалежність від роботодавця – 25%, баланс сім'ї, вільного часу і кар'єри – 12% [1]. У свою чергу, в Європі статистика опитувань свідчить про зацікавленість людей у власному бізнесі, перш за все, виходячи з необхідності самореалізації, незалежності від роботодавця, а також можливості реалізувати власні ідеї, поєднуючи кар'єру і відпочинок.

Під час вивчення навчальної дисципліни «Ділове спілкування та менеджмент конфліктних ситуацій» проводився тренінг «Психологічна мотивація молоді до започаткування власної справи», який мав на меті підвищення внутрішньої мотивації

молоді до підприємництва, визначення власної професійної спрямованості та хисту до ведення бізнесу, необхідних якостей особистості успішного підприємця.

Тренінг тривав дві академічні години і мав таку структуру: вступна частина (знайомство; інформування про тему, мету, завдання, зміст та кінцевий результат тренінгу; оголошення регламенту та правил роботи; визначення рівня поінформованості та очікування учасників); основна і заключна частина (підведення підсумків тренінгу, оцінка досягнення цілей тренінгу, відповіді на запитання, анкетування). В основній частині за допомогою сучасних форм (міні-лекції, обговорення проблемних питань і групової дискусії, індивідуальної роботи із завданнями, відпрацювання конкретних умінь та навичок, роботи в малих групах, у парах, практичних вправ, рухливих вправ, тестування, рольових ігор) розглядаються питання: суть поняття «підприємницька діяльність»; мотивація до трудової діяльності, піраміда потреб Маслоу; формула успіху в бізнесі; постановка цілей, формулювання мети; пошук бізнес-ідей; план-аналіз продукції; складання портрету «Мій клієнт»; планування презентації власного приватного підприємства; поведінка, що допомагає налагодити стосунки з людьми; тестування власної уважності і навичок зосереджуватися; робота над розвитком самооцінки, позитивного мислення; принципи перспективного ставлення до життя; практична вправа «Створи свій образ майбутнього».

На першому етапі технології застосовувалися інтерактивні формати, кейсові вправи, зустрічі та дискусії, мотиваційні тренінги.

На *етапі інтенсифікації* навчального процесу (практичний, бачення себе як підприємця) компактно, інтенсивно, стиснено подавалася вся інформація з дисциплін підприємництва (з використанням е-навчання: електронний підручник, електронний лабораторний практикум, система автоматизованого проектування) [3, с. 63]. Форми організації навчання відрізнялися від традиційних за змістом і методикою: лекції і семінарські заняття проблемного характеру.

На *етапі персоналізації* (варіативної практики, репетиторства, «коучингу») застосовувалося навчання на основі вибраних індивідуалізованих стратегій; експертна система е-навчання і контролю знань; самостійна робота магістрантів, практичні домашні завдання, опрацювання літератури до курсів, тести, персональні консультації з викладачами – в навчальній online-системі. Робота розпочиналася зі спільного вироблення магістрантами і викладачами стратегій вивчення дисциплін з наступним вибором якоїсь із них. Так, зі спільно вироблених і запропонованих магістрантам стратегій навчання у групі магістрантів з управління та адміністрування Полтавського університету економіки і торгівлі із 30 осіб, стратегію №1 «Навчання за індивідуальним графіком» вибрали 10 магістрантів (7 – працевлаштовані, 3 – за сімейними обставинами); стратегію №2 «Індивідуальне навчання з відвідуванням практичних занять» вибрали 10 магістрантів (3 – частково зайняті трудовою діяльністю за фахом, 2 – мають бакалаврську підготовку за спеціальністю «073 Менеджмент», 5 – знайомі з деякими питаннями підприємницької діяльності); стратегію №3 «Навчання в аудиторії» також вибрали 10 магістрантів, пояснюючи вибір інтересом до навчальної інформації і форм організації підприємницької діяльності, переважанням практико-орієнтованого матеріалу, «приємним спілкуванням з викладачем і магістрантами», відсутністю авторитарності тощо.

На *етапі відпрацювання навичок* (активної практики, контролю і корекції) застосовувався навчально-тренінговий комплекс «віртуальне підприємство», функціональний і комплексний комп'ютерний тренажери, тренінги, ігри, активне навчання (active-learning), «сендвіч-курси». У Полтавському університеті економіки і торгівлі запроваджується так звана «сендвіч-освіта» – британський варіант системи практико-орієнтованої підготовки магістрантів, ідея якої полягає в тому, щоб чергувати аудиторне навчання із досить тривалим працевлаштуванням і реальною роботою магістрантів на підприємствах за обраною

спеціальністю (за принципом «сендвіча» – робота вдень, навчання ввечері; робота у одному семестрі, навчання в другому; рік працює, рік навчається).

Аналіз результатів практико-орієнтованої підготовки магістрантів з управління та адміністрування показав, що її перевагами є: розуміння потреб роботодавців; науковий і практичний супровід діяльності магістрантів, консультування; перспективи працевлаштування магістрантів на тих підприємствах, де вони працювали під час навчання в університеті.

У тренінгах і іграх відпрацьовувалися навички роботи підприємця, міжособистісного спілкування, усвідомлювалися власні погляди і позиції.

На *етапі рефлексії* (самонавчання, самоконтролю, творчих експериментів, індивідуальних творчих завдань з підприємницької діяльності, наукових досліджень) застосовувалися: технології проєктивної освіти; дослідницькі методи; курсові, дипломні роботи; складалися конкретні бізнес-плани та вивчалися можливості їх реалізації; здійснювався контроль за результатом роботи над теоретичним матеріалом курсу; запроваджувалися результати самостійних робіт магістрантів. Технології проєктивної освіти розглядалися нами у попередньому випуску збірника наукових праць «Педагогічні науки» [4].

Висновки. У цілому, практико-орієнтована технологія розвитку підприємницької компетентності магістрантів з управління та адміністрування дала змогу розвинути професійні компетенції, соціальну активність і лідерські якості, що підтвердили дані підсумкової діагностики. Тому розвиток підприємницької компетентності магістрантів слід будувати як алгоритм дій суб'єктів навчання, що гарантує досягнення результату. Перспективи подальших розробок у обраному напрямку полягають у подальшому пошуку найефективніших технологій практичної підготовки майбутніх магістрантів з управління та адміністрування до підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мотивація підприємництва [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.business-territory.com/blogs/motivatsiya-predprinimatelstva>
2. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. Розроблена після прийняття Закону України «Про вищу освіту» впродовж вересня 2014-травня 2015 року під егідою Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: www.mon.gov.ua/.../18-strategiya-reformuvannya-vishhoi-osviti.doc.
3. Стрельников В. Ю. Проектирование профессионально-ориентированной дидактической системы подготовки бакалавров экономики. Монография / В. Ю. Стрельников. – Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2006. – 375 с.
4. Стрельников М. В. Развитие предпринимательской компетентности магистрантов с бизнес-администрирования средствами проективной педагогики / М. В. Стрельников // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Випуск 66-67. – Наукове видання «Педагогічні науки». – Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. – 245 с. – С. 104 – 110.
5. Тренди в динаміці податку на доходи фізичних осіб у 2011-2016 роках. Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України, 2017. – Режим доступу: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/2017-07-18-Trendy_v_podatkah-Personal-income-tax.pdf.

REFERENCES

1. Motyvatsiia pidpriemnytstva [Elektron. resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.business-territory.com/blogs/motivatsiya-predprinimatelstva>
2. Stratehiia reformuvannya vyshchoi osvity v Ukraini do 2020 roku. Rozroblena pislia pryiniattia Zakonu Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» vprodovzh veresnia 2014-travnia 2015 roku pid ehidoiu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. – Rezhym dostupu: www.mon.gov.ua/.. /18-strategiya-reformuvannya-vishhoi-osviti.doc.
3. Strelnikov V. Iu. Proektuvannia profesiino-oriientovanoi dydaktychnoi systemy pidhotovky bakalavriv ekonomiky. Monohrafiia / V. Iu. Strelnikov. – Poltava: RVTs PUSKU, 2006. – 375 s.

4. Strelnikov M. V. Rozvytok pidpriemnytskoi kompetentnosti mahistrantiv z biznes-administruvannya zasobamy proektyvnoi osvity / M. V. Strelnikov // Zbirnyk naukovykh prats Poltavskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni V. H. Korolenka. – Vypusk 66-67. – Naukove vydannia «Pedahohichni nauky». – Poltava: PNPu imeni V.H. Korolenka, 2016. – 245 s. – S. 104 – 110

5. Trendy v dynamitsi podatku na dokhody fizychnykh osib u 2011-2016 rokakh. Ofis z finansovoho ta ekonomichnogo analizu u Verkhovnii Radi Ukrainy, 2017. – Rezhym dostupu: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/2017-07-18-Trendy_v_podatkah-Personal-income-tax.pdf.

ELENA HNZIDILOVA, MYROSLAV STRELNIKOV

THE PRACTICE-TARGETED TECHNOLOGY OF DEVELOPMENT THE ENTERPRENEURIAL COMPETENCY OF MASTER STUDENTS IN MANAGEMENT AND ADMINISTRATION

The article discloses the implementation of the problem of practice-targeted technology for development the entrepreneurial competence of masters in management and administration. The stages of this technology and its corresponding didactic tools are considered: e-learning, training, business games, case studies, coaching, sandwich courses, projective education, research methods, implementation of business plans, etc.

In the five stages of practice-oriented technology, an appropriate didactic toolkit was used. At the motivation stage the following aspects as introductory lecture, discussion, interactive formats, case studies, meetings and discussions, questioning for masters are of great importance.

At the intensification stage we consider lectures and seminars of problem presentation; e-learning: e-textbook, electronic laboratory workshop, computer-aided design system, independent study of graduate students, practical homework, course literature, tests. At the personalization stage we focus attention on learning based on selected individualized strategies; variation practice, tutoring, "coaching", expert system of e-learning and knowledge control; Independent work of masters, practical homework, studying literature for courses, tests, personal consultations with teachers – in the online educational system.

At the stage of skills developing – a virtual enterprise; functional and integrated computer simulators; trainings; games, teaching methods in cooperation; active practice, control and correction; active learning (active-learning); portfolio; organization of training using entrepreneurial and managerial practices aimed at a multidimensional cognitive process; sandwich courses.

At the stage of reflection – research methods; creative experiments, individual creative tasks, scientific research; projective education; course, thesis; control over the result of work; business plans and their possible implementation.

It is concluded that the practice-targeted technology of entrepreneurial competence development of master's degree in management and administration has allowed to develop professional competencies, social activity and leadership qualities. This is confirmed by the data of the final diagnosis. Therefore, the development of entrepreneurial competence of masters should be built as an algorithm for action subjects of learning, which guarantees the achievement of the result.

Key words: *competence, entrepreneurial competence, development, practical-oriented technology, master's degree in management and administration.*

Одержано 8.09.2017 р.